

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาก่อนกัมพูชาได้เอกราช

อิทธิพลของไทยเหนือกัมพูชา

นับตั้งแต่ไทยได้อพยพลงมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน จนได้มาอยู่ในดินแดนที่เรียกกันว่าสุวรรณภูมิ ไทยได้ทำการขับไล่นชาติต่าง ๆ ที่ได้มาตั้งรกรากก่อนในบริเวณดังกล่าว ในดินแดนนี้เดิมเป็นดินแดนในอาณาจักรของพวกขอม ในปี 1350 ชาติไทยได้ย้ายเมืองหลวง มาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา กษัตริย์ไทยได้ทรงทำการแผ่ขยายอาณาเขตของไทยออกไปอย่างกว้างขวาง สมเด็จพระเจ้าอู่ทองเมื่อทรงสถาปนารุงศรีอยุธยาแล้วก็ทรงเข้าโจมตีนครวัด เมืองหลวงของอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งขณะนั้นเจ้าลำโพง (Lampong) ทรงเป็นบุตรครองอยู่ การเข้าโจมตีในครั้งนั้นทำความเสียหายให้แก่อาณาจักรกัมพูชาอย่างมาก ทั้งในคานสิ่งก่อสร้างและประชาชนพลเมือง อย่างไรก็ตามในปี 1357 พระอนุชาของเจ้าลำโพงชื่อเจ้าสรียวงส์ (Soryovong) ก็ทำการขับไล่องทหารของไทยออกไปจากนครวัด ทำให้นครวัดหลุดพ้นจากการยึดครองของไทยได้ และได้ตั้งตัวเป็นศูนย์กลางกัมพูชาต่อมาในระหว่างปี 1357-1363 ถือได้ว่าการเข้าโจมตีนครวัดครั้งนี้เป็นการสงครามครั้งแรกระหว่างไทยกับกัมพูชา

ต่อมาในปี 1394 ในสมัยของพระราเมศวร กษัตริย์ไทยได้ทรงเข้าโจมตีกัมพูชาที่นครวัดอีก พระราเมศวรทรงกระทำสำเร็จโดยเข้ายึดนครวัดไว้ และกวาดต้อนเชลยชาวกัมพูชากลับมายังประเทศไทยด้วย และได้ทรงแต่งตั้งพระราชโอรสขึ้นเป็นอุปการครองกัมพูชาต่อไป การปกครองของอุปการครองใหม่เป็นไปอยู่ไม่ไค่นาน เพราะชาวกัมพูชาได้ลอบปลงพระชนม์ภายหลังทำการปกครองไม่นาน การยึดครองของไทยก็โดยยุติลงไปที่กระยะหนึ่ง

ไทยในสมัยศรีอยุธยาแรก ได้พยายามเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเองอย่างมากเพื่อความมั่นคงในการตั้งหลักแหล่งของตนในดินแดนแห่งนี้ ความเข้มแข็งของกำลังทหารไทยได้สร้างความเกรงกลัวให้แก่กัมพูชาอย่างมาก เพราะกัมพูชาเคยประสบ

มาแล้วสองครั้งสำคัญ ๆ ภายในระยะเวลาไม่ถึง 50 ปี กัมพูชาพยายามหาทางป้องกันและ
หลีกเลี่ยงการโจมตีจากไทยอยู่เสมอ ในปี 1432 กษัตริย์กัมพูชาชื่อเจ้าสุริยพร (Sorypor)
ได้ย้ายเมืองหลวงของกัมพูชามาจากนครวัดไปอยู่ที่พนมเปญ ซึ่งอยู่ทางใต้ของนครวัด เหตุผล
สำคัญของการย้ายเมืองหลวงครั้งนี้ ปรากฏให้เห็นชัดว่าเป็นความปรารถนาที่ต้องการถอย
ตัวให้ห่างจากกำลังของไทยออกไป เพื่อให้เป็นการยากสำหรับไทยที่จะเข้าโจมตีกัมพูชาอีก
ครั้งนี้ พิจารณาได้จากการประชุมปรึกษาหารือระหว่างเจ้าสุริยพรกับบรรดาขุนนางที่ปรึกษาว่า
“เราไม่ปรารถนาที่จะยึดจังหวัดต่าง ๆ ที่ชาวไทยเอาไปจากเรา เมืองหลวงของเราวาง
ใหญ่ แม้จะมีกำแพงป้องกันอย่างแน่นหนา แต่ก็มีประชาชนน้อยไม่เพียงพอแก่การป้องกัน
รักษา”¹ และในสมัยของพระองค์จัน (Ang Chan) ระหว่างปี 1505-1556 นั้น กัมพูชา
ได้ย้ายเมืองหลวงจากพนมเปญไปอยู่ที่ละแวกอีกครึ่งหนึ่ง ซึ่งน่าจะพิจารณาได้ว่ามีเหตุผล
เช่นเดียวกับการย้ายเมืองหลวงจากนครวัดนั่นเอง

แม้จะอยู่ห่างไกลจากกรุงศรีอยุธยา ความแตกแยกภายในของกัมพูชานำมาซึ่ง
ความอ่อนแอของประเทศซึ่งปรากฏขึ้นอยู่เสมอ ๆ ก็ได้เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ไทยได้เสกนามี
อำนาจเหนือกัมพูชาได้โดยไม่ยากนัก ในสมัยของเจารามาธิบดี (Ramathupdey) แตนดิน
กัมพูชาที่มีความแตกแยกกันอย่างมาก เพราะเจ้าในราชวงศ์อีกสององค์คือเจ้าสุริยโหย
(Soryotei) และเจ้าธรรมราชา (Thommo Reachea) ก็ปรารถนาที่จะเป็นอุปถัมภ์
กัมพูชาด้วย จึงมีการแย่งแย่งอำนาจกันระหว่างเจ้ากัมพูชาทั้งสาม ไทยได้เข้าแทรกโดย
การสนับสนุนเจ้าธรรมราชาให้โค่นเป็นอุปถัมภ์กัมพูชาไครหว่าง 1474-1494 และก่อกวน
การสนับสนุนนี้ ไทยได้ผลประโยชน์ตอบแทนโดยได้ปกครองเมืองโคราชและเมืองจันทบูร

¹ A. Dauphin Meunier, Que sais-je?: Histoire du Cambodge
(Paris: Presses Universitaires de France, 1961) p. 59.

นับได้ว่าเจ้าธรรมราชาผู้ปกครองกัมพูชาคนแรกที่ได้รับการสนับสนุนให้ครองกัมพูชาจาก กษัตริย์ไทย² และเป็นการแสดงให้เห็นแน่วแน่ชัดถึงการที่ไทยมีอำนาจเหนือกัมพูชา

อย่างไรก็ดี การมีอำนาจเหนือของไทยก็ต้องลดน้อยไปในระหว่างปี ค.ศ. 1569 ถึง 1584 อันเป็นระยะที่ไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาให้อยู่ในอำนาจของกองทหารพม่า ใน ระยะที่อำนาจของไทยในกัมพูชาอ่อนลงนี้ กัมพูชาได้เข้าโจมตีไทยในทางตะวันตกและยึด เอาเมืองโคราช ปราชินบุรี และจันทบูรคืนจากไทยไปได้

การย้ายเมืองหลวงให้ทางไกลจากกรุงศรีอยุธยามีได้สร้างหลักประกันแก่กัมพูชา ว่าจะพ้นจากการโจมตีของไทย ไทยจึงต้องการขยายอาณาเขตการปกครองด้วยการสร้าง กำลังทหารเข้มแข็งก็สามารถเข้าโจมตีเมืองหลวงใหม่ของกัมพูชาได้ในโอกาสต่อ ๆ มาใน ราวปี 1593-1594 หลังจากที่ไทยได้สามารถจับกษัตริย์พม่าออกไปได้แล้ว ไทย ได้เข้าโจมตีละแวกเมืองหลวงของกัมพูชาได้อีกครั้งหนึ่ง โดยสมเด็จพระนเรศวรได้ทรงนำ ทหารเข้ายึดละแวกและโค่นประหารผู้ครองละแวกในปี 1594 นั้นเอง และไทยได้สถาปนา อำนาจของตนในกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง และประกอบกับความแตกแยกภายในที่มียุทธเยี่ยงใน กัมพูชา ทำให้ไทยมีโอกาสควบคุมการแต่งตั้งกษัตริย์ปกครองกัมพูชาได้อย่างเต็มที่³ การ สืบราชสมบัติกัมพูชาอยู่ในความควบคุมของกษัตริย์ไทย กษัตริย์กัมพูชาจะต้องได้รับความ เห็นชอบจากไทย กัมพูชาต้องถวายเครื่องราชบรรณาการต่อกษัตริย์ไทยเป็นประจำ และ จะต้องส่งกองทัพไปร่วมในยามที่ไทยทำสงครามกับชาติอื่น ๆ กล่าวได้ว่าไทยมีอำนาจปก- ครองเหนือกัมพูชาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสืบราชสมบัติตามที่ปรากฏในการ ปรีกษาของบรรดาขุนนางกัมพูชาครั้งหนึ่งว่า "ถ้าการเลือกตั้ง (ผู้ปกครองกัมพูชา) ไม่อาจ

² Ibid., p. 61.

³ Roger M. Smith, Cambodia's Foreign Policy, (New York: Cornell University Press, 1966), pp. 10-11.

อยู่ตลอดเวลาด้วย ในปี 1593 นักพระสัตถา (Satha) ผู้ปกครองกัมพูชาได้มอบให้นักสอนศาสนาชาวสเปนในกัมพูชา คือ Veloso, de Vargas และ de Carneiro เดินทางไปฟิลิปปินส์ ซึ่งขณะนั้นอยู่ใต้อาณาจักรของสเปน เพื่อขอร้องผู้ปกครองฟิลิปปินส์ ชื่อ Gomez Perez Dasmarinas ให้ส่งกำลังทหารมาช่วยเหลือในการต่อสู้กับกองทัพของพระนเรศวรของไทย โดยอ้างว่า เพื่อให้ความคุ้มครองแก่นักสอนศาสนาในกัมพูชา⁵ แต่พระนเรศวรก็ทรงเข้ายึดเมืองหลวงของกัมพูชาได้สำเร็จ

ในสมัยการปกครองของพระองค์จีน (Ang Chan) ระหว่างปี 1806 ถึง 1834 ผู้ปกครองกัมพูชาได้แสวงหาความคุ้มครองจากกษัตริย์เวียดนาม ซึ่งขณะนั้นเวียดนามได้สถาปนาความมั่นคงแก่ตนเองได้แล้ว ก็ปรารถนาที่จะมีอิทธิพลในกัมพูชาคงเช่นกัน ในปี 1813 ไทยกองทัพสงครามกับพม่าอย่างหนักอีก กษัตริย์ไทยได้เรียกร้องให้พระองค์จีนส่งทหารไปช่วยรบด้วย แต่ผู้ปกครองกัมพูชาไม่ปฏิบัติตาม ตรงกันข้ามพระองค์จีนไปขอความช่วยเหลือพระเจ้าเวียดนามกลาง (Gia Long) ให้ส่งกำลังทหารมาช่วยขับไล่องทหารไทยจากกัมพูชา กษัตริย์ของเวียดนามได้จัดส่งกำลังทหารเข้ามาขับไล่ไทยออกจากกัมพูชาจนได้สำเร็จ ไทยซึ่งไม่ต้องการเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งอื่นในขณะที่กำลังทำสงครามกับพม่า จึงยอมรับอิทธิพลของเวียดนามเหนือกัมพูชา⁶ อย่างไรก็ตาม ในการถอนตัวของไทยจากกัมพูชาในคราวนี้ ไทยก็ได้ยึดครองจังหวัดต่าง ๆ ของกัมพูชาไว้ด้วย เช่น จังหวัดกัมปงทม และสทุงเตร็ง เป็นต้น

หลังปี 1813 อำนาจต่างชาติที่มีอยู่เหนือกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นอำนาจของเวียดนาม แต่ไทยก็ยังหวังที่จะเข้ามามีอำนาจแทนเดิมอีก เวียดนามได้เข้าทำการปกครองกัมพูชาอย่างเข้มงวดในตำแหน่งต่าง ๆ เมืองหลวงกัมพูชาก็เปลี่ยนชื่อเป็นนามเวียง (Nam Vieng) รูป-

⁵ A. Dauphin Meunier, op. cit., p. 65.

⁶ Roger M. Smith, op. cit., pp. 13-15.

การปกครองได้ถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามแบบของเวียดนาม กษัตริย์ราชวงศ์มินหมาง (Minh Mang) ของเวียดนามได้ทำการจัดแบบการปกครองใหม่โดยรวมเมืองต่าง ๆ 56 แห่งให้เหลือเพียง 33 แห่ง 7 และได้แต่งตั้งผู้ปกครองชาวเวียดนาม (Residents) ไปประจำตามจังหวัดต่าง ๆ ของกัมพูชาเพื่อให้ความคุ้มครองเจ้าเมืองกัมพูชาอีกทีหนึ่ง ข้าราชการการถูกบังคับให้พูดเป็นภาษาเวียดนาม ตลอดจนต้องยอมรับใช้ประเพณีและการแต่งกายแบบเวียดนาม เวียดนามได้ขู่ว่าจะความเจริญทางเศรษฐกิจไปให้เป็นประโยชน์แก่เวียดนามมาก สถาบันศาสนาพุทธของกัมพูชาก็ไม่พ้นจากการโจมตีของชาวเวียดนาม ในปี 1840 ที่ทำการรัฐบาลกัมพูชาได้ถูกบังคับให้ย้ายไปอยู่ที่ไซงอน ได้มีการรวบรวมทะเบียนราษฎรและการจดทะเบียนที่ดิน ซึ่งกระทำไปเพื่อบังคับใช้แรงงานจากชาวกัมพูชาและเพื่อเก็บภาษีที่ดินเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเวียดนาม 8

ประชาชนกัมพูชาไม่พอใจในการปกครองอย่างรุนแรงของเวียดนาม ซึ่งได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายต่อต้านขึ้นหลายครั้ง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ การที่พม่าต้องปราศัยก้ออังกฤษในสงครามปี 1826 ทำให้ไทยปลดอภัยจากการรุกรานและการสงครามกับพม่า และพยายามกลับมาอ้างอำนาจในกัมพูชาอีก ไทยทราบเรื่องความวุ่นวายของชาวกัมพูชาที่ก่และพยายามหาโอกาสก่ความวุ่นวายในการปกครองของเวียดนามอยู่เสมอ ในปี 1840 การจลาจลวุ่นวายของชาวกัมพูชาที่กระทำต่อผู้ปกครองชาวเวียดนามได้รุนแรงขึ้นอย่างมาก มีการลุกฮือของประชาชนในรูปของกองโจรทำการสังหารชาวเวียดนามอย่างรุนแรง โดยที่ไทยยังอยากเข้าเกี่ยวข้องกับกัมพูชา ประกอบกับการที่ขุนนางกัมพูชาก็ยังมองเห็นความเป็นศูนย์กลางของไทยอยู่ ฉะนั้นตามคำเรียกร้องของขุนนางกัมพูชาบางส่วน ไทยได้ส่งกองทัพเข้ามาในกัมพูชาเพื่อจับใจการปกครองของเวียดนาม สงครามระหว่างไทยกับ

7 A. Dauphin Neunier, *op. cit.*, p. 26.

8 Roger M. Smith, *op. cit.*, pp. 13-15.

เวียดนามได้เกิดขึ้นในดินแดนของกัมพูชาอยู่เป็นระยะเวลาถึง 6 ปี และส่งมลงด้วยข้อตกลงสันติภาพระหว่างกันในปี 1846 โดยทั้งไทยและเวียดนามต่างก็มีอำนาจรวมกันอยู่กับพม่า เวียดนามขึ้นขึ้นยอมรับอธิปไตยของไทยในพระตะบอง นครวัด และกินแดนบางส่วนในเขมรบริเวณทะเลสาบกับพม่า ในขณะเดียวกันเวียดนามก็ได้ผนวกดินแดนบางส่วนในอินโดจีน และได้เปลี่ยนชื่อในดินแดนเหล่านั้นจากภาษาพม่าไป เป็นภาษา เวียดนามทั้งหมด ในปี 1847 พระองค์ดวง (Ang Doung) ก็ได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์กัมพูชาจากผู้แทนของกษัตริย์ไทยและกัมพูชา และกษัตริย์กัมพูชาที่ได้อพยพเรื่องราวขมระทมการไปให้แก่กษัตริย์ไทยและเวียดนามด้วย

กัมพูชาคอยอยู่ในอำนาจรวมกันของไทยกับเวียดนามไม่นาน ไทยก็ได้เป็นทางชาติที่มีอำนาจปกครองเหนือกัมพูชาแต่ผู้เดียว ในระยะนั้นฝรั่งเศสได้เข้ามามีอิทธิพลอยู่ในอินโดจีน และด้วยข้ออ้างที่นักสอนศาสนาชาวฝรั่งเศสถูกทำร้ายจากชาวเวียดนาม ฝรั่งเศสได้นำกองทหารเข้าทำสงครามกับเวียดนามและยึดการปกครองในอินโดจีนในปี 1856 และสถาปนากการปกครองอาณานิคมในอินโดจีนในปี 1862⁹ การมีอิทธิพลของฝรั่งเศสทำให้หมดปกครองกัมพูชา ที่มีโอกาสที่จะขจัดอิทธิพลของไทยอีกครั้งหนึ่ง ในปี ค.ศ. 1853 พระองค์ดวงได้มีสาส์นไปถึงนโปเลียนที่ 3 กษัตริย์แห่งฝรั่งเศสขอความช่วยเหลือและความช่วยเหลือในการให้คืนมาซึ่งดินแดนต่าง ๆ ที่เสียไปให้แก่เวียดนาม¹⁰ ในขณะนั้นอังกฤษกำลังขยายอำนาจแสวงหาอาณานิคมอยู่ในพม่าและอินเดีย ฝรั่งเศสซึ่งต้องการดินแดนป้องกันการค้าขายของไทย และอำนาจของอังกฤษประกอบด้วยความต้องการลด

⁹ A Contributor, "Thailand's Relations with Cambodia", Pakistan Horizon, Vol. XXI, No. 3, (1968), p. 243.

¹⁰ Roger H. Smith, op. cit., p. 16.

ประโยชน์ทางเศรษฐกิจในกัมพูชา และต้องการที่จะทำการติดต่อการค้าขายกับประเทศจีน¹¹ จึงสนองตอบความต้องการของกษัตริย์กัมพูชา ฝรั่งเศสได้ชักจูงให้กัมพูชาเห็นว่าฝรั่งเศสสามารถที่จะให้ความคุ้มครองจากการรุกรานภายนอกได้ และในวันที่ 11 สิงหาคม 1863 กษัตริย์นโรดมแห่งกัมพูชาได้ลงนามยอมรับการคุ้มครองจากจักรพรรดิแห่งฝรั่งเศส กัมพูชาจึงตกเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสตั้งแต่นั้นมา อย่างไรก็ตามจะมีการลงนามยอมเป็นอารักขาของฝรั่งเศสในปี 1863 ฝรั่งเศสก็ยังไม่มีความปกครองอย่างจริงจังในกัมพูชา เพราะฝรั่งเศสต้องประสบปัญหาในวายุไต้ฝุ่นจีนและสงครามในยุโรป¹²

การปกครองของฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสได้เข้าทำการปกครองกัมพูชาอย่างจริงจังในปี 1834 ในสมัยของกษัตริย์นโรดม ฝรั่งเศสได้เป็นอำนาจต่างชาติเพียงชาติเดียวในกัมพูชา และได้ขยายอำนาจอิทธิพลและความผูกพันที่ใหม่มีต่อกัมพูชา ฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญต่อกัมพูชาเป็นรองดินแดนในโคชินจีน โดยได้นำผลประโยชน์ที่ได้จากกัมพูชาส่วนใหญ่ไปทำการพัฒนาบำรุงความรุ่งเรืองของอาณานิคมในโคชินจีน ทำให้โคชินจีนได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวางในขณะที่เศรษฐกิจของกัมพูชาอยู่ในสภาพที่ล่าหลัง และฝรั่งเศสได้นำแรงงานชาวเวียดนามมาใช้ในทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์ ในดินแดนกัมพูชาอย่างเต็มที่ ดังจะให้เห็นได้จากการ

¹¹ Kenneth Perry Landon, "Thailand's Quarrel with France in Perspective", Far Eastern Economic Review, Vol. I, No. 1, (November 1941), pp. 25-26.

¹² Manohoman Ghosh, A History of Cambodia: From the Earliest Time to the End of the French Protectorate, Saigon:- J.K. Gupta, 1960), pp. 275-276.

ปฏิบัติงานของหน่วยงานโรงงานผลิตยางดิบที่ Chup ในจังหวัดกัมปงจามซึ่งมีชาวเวียดนาม
ปฏิบัติงานอยู่มาก¹³ ยิ่งกว่านั้นฝรั่งเศสยังได้ตั้งศูนย์การปกครองดินแดนโพลีโนเซียอยู่ที่
เมืองเว้ และเมืองไซงอนในเวียดนามอีกด้วย

ในการที่ฝรั่งเศสเข้าปกครองกัมพูชา ฝรั่งเศสได้ตั้งบรรดาผู้ปกครองและข้าราชการ
การของกัมพูชา เขารวมอยู่ในการปฏิบัติราชการของรัฐบาลอาณานิคมของฝรั่งเศส ทำให้
บรรดาผู้รวมในการปกครองนี้ได้เห็นถึงผลเสียของการปกครองของฝรั่งเศส เพราะ
บุคคลเหล่านั้นต่างก็ได้รับผลประโยชน์รวมด้วย ดังนั้นความลำบากส่วนใหญ่จากการปกครอง
ของฝรั่งเศสก็ตกอยู่กับบรรดาประชาชนในระดับต่ำของสังคมกัมพูชา ยิ่งกว่านั้นในการปก
ครองกัมพูชาฝรั่งเศสมีนโยบายไม่สนับสนุนการศึกษาของประชาชน ปรากฏว่าบรรดาชนชั้น
ขุนนางและข้าราชการชั้นสูงเท่านั้นที่ได้รับการศึกษา ประชาชนส่วนมากได้รับการศึกษาใน
ระดับต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการรับการศึกษาตามวัดในพุทธศาสนา

ในด้านการปกครอง โดยที่ชาวกัมพูชามีความผูกพันและเคารพกษัตริย์อย่างยิ่ง
ฝรั่งเศสจึงคงยังรักษาสถาบันการปกครองอันนี้ไว้ การรักษาสถาบันกษัตริย์นี้ออกมาในรูป
ของการรักษาไว้แต่เพียงในนามเท่านั้น กษัตริย์กัมพูชายังเป็นประมุขของประเทศและมี
อำนาจหน้าที่เฉพาะในทางพิธีการและประเพณีเท่านั้น อำนาจการปกครองที่แท้จริงตกอยู่
กับฝรั่งเศส ข้าหลวงใหญ่ ฝรั่งเศสประจำกัมพูชา และผู้ใต้บังคับบัญชาทำการปกครองกัมพูชา
ไปในนามของกษัตริย์ การบริหารราชการของกษัตริย์ต้องได้รับการยินยอมจากข้าหลวงใหญ่
ฝรั่งเศส ในปี 1897 ฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายปฏิบัติงานของรัฐบาลว่า รัฐบาลของประเทศ
จะดำเนินงานไปโดยสภาคณะรัฐมนตรี สภานี้จะประกอบด้วยรัฐมนตรีกัมพูชา 6 นาย ซึ่งจะ

13 Wilfred G. Burchett, Mekong Upstream: A Visit to Laos and Cambodia, (Berlin: Seven Seas Publishers Berlin, 1959), pp. 102-114.

ปฏิบัติงานในหน้าที่ภายใต้การควบคุมของข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส¹⁴ นอกจากนั้นกองทหารฝรั่งเศสยังเป็นผู้ทำหน้าที่รักษาความสงบภายในด้วย ทหารของกัมพูชาต้องตกอยู่ใต้อำนาจบัญชาของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสทำการควบคุมการบริหารและบริการสาธารณะสำคัญ ๆ ของกัมพูชารวมทั้งการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ การคลัง การศึกษา การอนามัยและการ ซึ่งในระยะหลังได้ถูกนำมารวมเข้ากับการบริหารของสหพันธ์อินโดจีน¹⁵ ซึ่งฝรั่งเศสได้ทำการบริหารรวมไปพร้อม ๆ กับการบริหารกิจการดั้งเดิมในลาวและเวียดนาม

สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งในกรณีที่ฝรั่งเศสเข้าปกครองกัมพูชาคือ ฝรั่งเศสได้เข้าควบคุมการสืบราชสมบัติของกัมพูชาอย่างเต็มที่ เช่นเกี่ยวกับการกระทำของไทยในระยะที่ไทยมีอำนาจเหนือกัมพูชานั้นเอง ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำกัมพูชาจะเข้าร่วมประชุมในฐานะประธานที่ประชุมของสภาราชบัลลังก์กัมพูชา (Council of the Crown)¹⁶ สถาบันตามปกติทำหน้าที่เป็นผู้คัดเลือกสมาชิกของราชวงศ์ที่เหมาะสมขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองกัมพูชา ในเมื่อกษัตริย์ของกอนโคตพัตตำแหน่งไป อย่างไรก็ตาม กอนโคตกษัตริย์องค์เดิมจะพ้นตำแหน่งไปก็มักจะแต่งตั้งตัวผู้สืบราชสมบัติองค์ต่อมา ซึ่งผู้สืบทอดไปนั้นก็จะป็นองค์ที่ได้รับการแต่งตั้งไว้จากกษัตริย์นั่นเอง ตามที่เป็นมาในประวัติศาสตร์ราชบัลลังก์ของกัมพูชาก่ออยู่ในความครอบครองของสองราชวงศ์ คือ ราชวงศ์ศรีสวัสดิ์และราชวงศ์นโรดม เมื่อฝรั่งเศสได้เข้าควบคุมการสืบราชสมบัติของกัมพูชา ฝรั่งเศสได้ใช้อิทธิพลของตนให้กษัตริย์ที่ฝรั่งเศสเห็นว่าให้ประโยชน์แก่ตนมากที่สุด โดยกำเนิดถึงหลักเกณฑ์และแนวทางที่ปฏิบัติมาแต่เดิมน้อยมาก ในการคัดเลือกกษัตริย์ของกัมพูชาให้ทรงราชบัลลังก์ออกจากกษัตริย์มีวังศ์ ในปี 1941 ฝรั่งเศสใช้อิทธิพลของตนคัดเลือกให้

¹⁴ Roger M. Smith, *op. cit.*, p. 20.

¹⁵ *Ibid.*, p. 30.

¹⁶ Philippe Freschez, *Essai sur la Démocratie au Cambodge.*

เจ้านโรคนสีหนุเป็นกษัตริย์ต่อไป ทั้ง ๆ ปรชษานไทยทั่วไปคาดหวังว่าผู้ที่จะได้รับ
 สถาปนาเป็นกษัตริย์ต่อไป คือ เจ้ามณีเรศ โอรสของกษัตริย์มอเวงต์ 17 ฝรั่งเศสวางใน
 การคัดเลือกเจ้าสีหนุมาเพื่อรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของราชวงศ์ และความเป็น
 มิตรแน่นของประเศกัมพูชา เพราะเจ้าสีหนุเป็นผู้สืบเชื้อสายของทั้งราชวงศ์มอเวงต์และ
 ราชวงศ์ศรีสวัสดิ์ ในเรื่องนี้เจ้าสีหนุยังยอมรับโคแสตงให้เต็มวาขออ้างทางการของฝรั่งเศส
 แสที่จะทำการคัดเลือกตัวกษัตริย์ดังกล่าวเป็นการถูกต้องนั้น ในอาจเป็นที่ยอมรับได้
 ทั้งนี้ก็เพราะเจ้ามณีเรศกับเชื้อสายมาจากราชวงศ์ทั้งสองด้วย จึงยอมอยู่ในฐานะที่จะเป็น
 กษัตริย์ต่อจากพระบิดามากกว่าเจ้าสีหนุ 18 เห็นที่เข้าใจกันคือว่า การที่ฝรั่งเศสเลือกเจ้า
 สีหนุเป็นกษัตริย์แทนเจ้ามณีเรศนั้น มีสาเหตุมาจากเหตุผลทางการเมืองคือเพื่อความสะ
 ตวักในการปกครองกัมพูชา ในขณะที่เจ้ามณีเรศเป็นผู้มีความรู้ มีอายุพอสมควร ยินใจใน
 การเมืองและมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศสนั้น เจ้าสีหนุยังเป็นเด็กเล็ก เรียนชั้นมัธยม
 อายุ 19 ปี ที่โรงเรียนในโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่นโดยไม่มี ความสนใจใน
 การปกครองประเทศเลยสักอย่างใด ดังนั้นควมวิหิตผลของฝรั่งเศส เจ้าสีหนุได้ขึ้นครองราช
 บัตลังกัมพูชาในปี 1941

จะเห็นได้ว่าฝรั่งเศสมิได้ให้ความสำคัญต่อกัมพูชาอย่างเพียงพอ ทำให้กัมพูชา
 ต้องตกอยู่ในสภาวะหลัง โดยทั่วไปกล่าวได้ว่า การเข้าปกครองของฝรั่งเศสเป็นการสร้าง
 สถานการณ์ความที่เลวร้ายให้แก่กัมพูชา แต่อย่างไรก็ตาม การปกครองของฝรั่งเศสก็ได้ก่อ
 ให้เกิดผลดีต่อกัมพูชาในบางลักษณะด้วยเหมือนกัน การที่ฝรั่งเศสเข้าปกครองกัมพูชาเป็น

17 Decoux, At the Bar of Indochina: History of My Central Government 1940-1945, (Paris: 1949), pp. 285-286.

18 Yukanther, "His Majesty Norodom Suramarit's Personality", France-Asia, Vol. XII, No. 113, (October 1955), pp. 242-247.

การรักษาวังศ์ความเป็นชาติและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันพูชา ฝรั่งเศสสามารถป้องกัน
 การคุกคามจากทั้งไทยและเวียดนามได้ ในระยะที่ทั้งสองประเทศกำลังพยายามจะยึด
 ครองกันพูชา ยิ่งกว่านั้นฝรั่งเศสยังสามารถเรียกกองดินแดนต่าง ๆ ซึ่งกันพูชาเคยเสียไป
 ให้ประเทศเพื่อนบ้านคืนมาได้อีกด้วย ซึ่งนับเป็นการเป็นไปได้มากจากความพยายามฝ่าย
 เดียวของกันพูชา อันนี้มิใช่เฉพาะเป็นผลดีที่สำคัญต่อกันพูชาจากการปกครองของฝรั่งเศสทั้งๆ
 ที่ผลร้ายด้านอื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ ในด้านศิลปะและวัฒนธรรม ฝรั่งเศสยังช่วย
 รักษาและฟื้นฟูผลงานอันมีค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมของกันพูชาได้อย่างดีอีกด้วย โดยที่ชาว
 ฝรั่งเศสเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญและสนใจที่เฉพาะเกี่ยวกับโบราณวัตถุและสถานที่
 สำคัญทางประวัติศาสตร์ ฝรั่งเศสได้วัดค้นและทำนุบำรุงสิ่งก่อสร้างโบราณและโบราณวัตถุ
 อันมีค่าของกันพูชา หากฝรั่งเศสมิได้เข้าปกครองกันพูชาที่ไม่แน่ว่าในปัจจุบันกันพูชาจะ
 รักษาคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมของตนไว้ได้เท่าที่เป็นอยู่ ในงานค้านี้ชาวฝรั่งเศส เช่น
 Moura, Aymonier, Auguste Pavie, Adhémar Leclerc ควรจะเป็นผู้ได้รับการให้
 เกียรติอย่างมาก 19

การปกครองของฝรั่งเศสเป็นการบีบบังคับกันพูชาอย่างมาก แต่ชาวกันพูชาก็ไม่
 คอยแสดงปฏิกิริยาให้เห็นอย่างแจ่มชัดในระยะแรก ๆ ในขณะที่ประชาชนทั่วไปขาดการ
 ศึกษา และชนกลุ่มชั้นปกครองซึ่งมีการศึกษาเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการเข้าปกครอง
 ของฝรั่งเศส การคืนบรรทัดฐานฝรั่งเศสของกันพูชาจึงเกิดขึ้นช้า เมื่อเทียบกับดินแดนใน
 อารักขาอื่น ๆ การปกครองของฝรั่งเศสเริ่มมีความไม่มั่นคงเมื่อขบวนการชาตินิยมกันพูชา
 เกิดขึ้นหลังปี 1930 ซึ่งในขณะนั้นขบวนการชาตินิยมในอินโดจีน โดยเฉพาะเวียดนามกำลัง
 แพร่หลายอยู่มาก ความรู้สึกชาตินิยมโค่นล้มทำให้ชาวกันพูชาต่อต้านฝรั่งเศสอย่างรุนแรงถึงขนาด
 ไร้อำนาจ และการปกครองของฝรั่งเศสในกันพูชายิ่งอ่อนแอต่อไปอีกมาก เมื่อญี่ปุ่นได้เข้ามามี
 อิทธิพลในกันพูชาและร่วมมือกับขบวนการชาตินิยม ต่อมาเกิดการเรียกร้องเอกราชเป็นทาง-

19 A. Dauphin Meunier, *op. cit.*, p. 111.

การโดยผู้ปกครองประเทศในระบะหลัง คือ เจ้าสีหนุและยูสมันสนุน ประกอบกับการดำเนิน
งานของขบวนการชาตินิยมและการก่อความวุ่นวายในประเทศกัมพูชาโดยขบวนการเวียด-
มินห์ก่อนปี ๑๙๕๓ ฝรั่งเศสต้องยอมปล่อยให้กัมพูชามีอำนาจปกครองตนเองมากขึ้นเรื่อย ๆ
จนได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ในปี 1953 ซึ่งการหลุดพ้นจากอำนาจการปกครองของฝรั่ง-
เศสนี้ ทำให้กัมพูชาซึ่งมีความร่น รื่องมาแต่อดีตคงกลายเป็นประเทศเกิดใหม่หลังสงคราม
โลกครั้งที่สองที่อยู่ในสภาพพลานั้ง และมีความวุ่นวายอันเป็นปัญหาสำคัญสำหรับผู้ปกครอง
ต่อ ๆ มา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสกับกัมพูชา

การที่ฝรั่งเศสได้เข้ามาามีอิทธิพลในกัมพูชา ทำให้ไทยไม่พอใจมาก ไทยได้
พยายามต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศสอยู่ตลอดเวลา ในปี 1863 กษัตริย์นโรดมของกัมพูชา
ได้ยอมรับการคุ้มครองของฝรั่งเศส ไทยได้เข้าทำการแทรกแซงโดยยื่นข้อเสนอกับกัมพูชาถึงการ
มีอำนาจเหนือของไทยและสิทธิครอบครองเสียมราฐ พระตะบอง ซึ่งเป็นการขัดกันของก
ลระหว่างฝรั่งเศสและกัมพูชา การอ้างสิทธิของไทยทำให้กัมพูชา เริ่มหันเหที่จะยอมรับ
อำนาจไทยต่อไป กษัตริย์นโรดมได้มีสาส์นถวายพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวของไทย ความ
ตอนหนึ่งว่า "จิตใจของข้าพระพุทธเจ้ายังคลั่งคลั่งยึดถือฝ่าพระบาทดังที่เป็นมา ข้าพระ-
พุทธเจ้าปรารถนาที่จะถวายความซื่อสัตย์ต่อฝ่าพระบาทจนกว่าชีวิตจะหาไม่ โดยที่ความ
รู้สึกของข้าพระพุทธเจ้าต่อฝ่าพระบาทไม่เปลี่ยนแปลงไปในทางใดเลย..."²⁰ แต่ก่อนที่
กษัตริย์นโรดมจะเดินทางมายังกรุงเทพฯ เพื่อถวายความจงรักภักดีต่อกษัตริย์ไทย กอง-
ทหารฝรั่งเศสก็ได้เข้ายึดพระราชวังและบังคับให้กษัตริย์กัมพูชาให้สัตยาบันต่อการยอมรับ
การคุ้มครองของฝรั่งเศส²¹ และฝรั่งเศสได้หันมาตกลงกับไทยโดยตรง ก่อนหน้าให้ไทย

²⁰ Kenneth Perry Landon, op. cit., pp. 30-31.

²¹ Roger M. Smith, op. cit., p. 18.

ได้มีสัญญาฉบับที่กัมพูชา ซึ่งระบุไว้กับกัมพูชาเป็นประเทศราชของไทยและระบอบสิทธิครอบครอง
เสียมราฐและพระตะบองค่วย ฝรั่งเศสสามารถตกลงปัญหาเกี่ยวกับไทยได้ตามสัญญาที่ลงนามกัน
ที่กรุงปารีสใน 16 กรกฎาคม 1867 สัญญานี้ระบุให้ยกเลิกสัญญาฉบับที่ไทยทำไว้กับกัมพูชา
ดังกล่าว ไทยต้องยอมรับรองการคุ้มครองของฝรั่งเศสต่อกัมพูชา ในขณะที่เดียวกันฝรั่งเศส
ก็ยอมรับรองให้เสียมราฐและพระตะบองอยู่ในปกครองของไทย นับได้ว่าเหตุการณ์ครั้งนี้
เป็นความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นครั้งแรกระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในกรณีกัมพูชา

สถานการณ์ของเอเซียอาคเนย์ในระยะนี้ อำนาจอาณานิคมของชาติตะวันตกกำลัง
แผ่ขยายครอบคลุมอย่างกว้างขวาง สำหรับประเทศไทยอำนาจของอังกฤษได้คุกคามอยู่ทาง
ตะวันตกและทางตอนใต้ของประเทศ ส่วนฝรั่งเศสได้เข้ามามีอิทธิพลในทางตะวันออก โดย
ตกอยู่ในสภาพที่เป็นดินแดนกึ่งระหว่างเขตอิทธิพลของประเทศจักรวรรดินิยม คือ อังกฤษและ
ฝรั่งเศสในเอเซียอาคเนย์ โอกาสที่อำนาจทั้งสองจะปะทะกันปรากฏขึ้นอย่างแจ่มชัด เพราะ
ในขณะที่ฝรั่งเศสพยายามจัดอิทธิพลของไทยในกัมพูชานั้น อังกฤษก็มีผลประโยชน์อยู่ในเขต
อย่างมาก อย่างไรก็ตามทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสก็สามารถตกลงกันได้ในปี 1896 ว่าทั้งสอง
ประเทศจะไม่เข้ายึดครองดินแดนที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา อันหมายถึงที่ราบตอนกลางของ
ประเทศไทย เท่ากับว่าไม่มีการปะทะกันการรุกรานจากทางฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของไทย
แต่อย่างไร เช่นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ฝรั่งเศสสามารถผนวกดินแดนทางตะวันออกเฉียง-
เหนือของไทยได้โดยไม่ถูกขัดขวางจากอังกฤษ ในสถานการณ์เช่นนี้ ไทยได้พยายามเรียก
รองให้อังกฤษคอยถ่วงอำนาจฝรั่งเศสเสมอ อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสและอังกฤษก็ได้ตกลงกัน
อีกในปี 1904 ในสัญญามิตรภาพซึ่งได้ระบุการตกลงกันเรื่องอาณานิคมในเอเซีย และสถานะ
ของไทยไว้ด้วย ข้อตกลงระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสในปี 1896 และ 1904 เกี่ยวกับอินโด-
จีนนี้ เป็นหลักประกันของฝรั่งเศสที่จะสร้างวางมั่งคั่งในอาณานิคมอินโดจีนอย่างยิ่ง และ
อาจรวมถึงการผนวกดินแดนบางส่วนที่ไทยครอบครองอยู่ด้วย ในสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส
ในปี 1867 ซึ่งฝรั่งเศสยอมรับรองการปกครองของไทยเหนือเสียมราฐ และพระตะบอง
นั้น ฝรั่งเศสพิจารณาว่า การครอบครองเสียมราฐและพระตะบองของไทยนั้นไม่เป็นการ

ถาวร อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้²² การหาทางตกลงกับอังกฤษได้ เป็นการทำให้กติกาดังกล่าวของฝรั่งเศสแจ่มใสมขึ้น

ฝรั่งเศสได้พยายามใช้อำนาจเหนือความมีบังคับของไทยตลอดเวลา ความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในกรณีกัมพูชา ได้รุนแรงขึ้นถึงขั้นที่ฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบมาปิดปากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำ ในวันที่ 13 กรกฎาคม 1893 และมีการระดมยิงกับเกาะแห่งการต่อต้านของไทย ในที่สุดฝรั่งเศสได้ยื่นคำขาดเสนอขอเรียกครองของตกปรุปรุของไทย ไทยจึงได้พยายามหาอำนาจของชาติอื่นมาช่วยและวางอำนาจของฝรั่งเศสให้ไม่ประสบความสำเร็จ อังกฤษซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยไทยได้อย่างมีผลก็ไมกล้าเสี่ยงทำสงครามกับฝรั่งเศส เพื่อรักษาผลประโยชน์ของไทย ดังนั้น ไทยจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะต่อรองกับฝรั่งเศสได้ สถานการณ์เช่นนี้ไทยต้องยอมเสียสิทธิ และอธิปไตยเหนือดินแดนในกัมพูชาไปอย่างมากให้กับฝรั่งเศส ตามสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในปี 1893 รัฐบาลไทยต้อง...ยอมเสียสละซึ่งขออ้างว่ามีกรรมสิทธิ์ทั้งสิ้นทั่วไปในดินแดน ๑ ฝรั่งเศสย้ายปากกระวานออกของแม่น้ำโขงและบรรดาเกาะทั้งหลายในแม่น้ำนั้นด้วย และรัฐบาลไทย จะไม่ก่อสร้างสถานเลี้ยงดูที่ของพลทหารไทยในแขวงเมืองพระตะบอง และนครเสียมราฐและในจังหวัด 25 ถึงโอเมก (265 เส้น) บนฝั่งขวาปากกระวานตกแม่น้ำโขง²³ และเพื่อการบังคับให้ไทยไปตามความในสัญญาฝรั่งเศสได้ กองทหารเข้ายึดเมืองจำเพนรีของลาวได้ "...จนกว่าจะใดกระทำการสำเร็จแล้วตามข้อความในหนังสือสัญญานี้..."

001027

²² Manohoman Ghosh, *op. cit.*, p. 281.

²³ ตามคำเขาหนังสือสัญญากรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ โลกสินทร์ศึก 112 ที่ปรากฏในหนังสือของศาสตราจารย์ พลตรีสุข เปรมานวีน เรื่อง ศึกษารื้อฟื้นประวัติศาสตร์ กุฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2507 หน้า 243-250.

การสูญเสียของไซบอร์ฝรั่งเศสในปี 1893 นั้นเป็นเพียงการริเริ่มขั้นแรกของฝรั่งเศสครั้งสำคัญในการที่จะขจัดอิทธิพลของไซบอร์ออกไปจากภูมิภาคไซบอร์ ฝรั่งเศสเริ่มค้นคว้าการให้ไทยสละขออ้างเพื่อคืนแดนกับพม่าบางส่วน และให้ถอนกำลังทหารออกจากเสียมราฐและพระตะบอง ขึ้นต่อไปของฝรั่งเศสคือการเข้ายึดครองกับคนต่าง ๆ นั้นเสียเอง ซึ่งไทยก็ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะโต้แย้งกับฝรั่งเศสได้ ด้วยฐานะอันเหนือกว่าในคานกลาง ๆ โดยเฉพาะทางอำนาจทางทหารประกอบกับความมั่นใจว่าจะไม่ถูกชักจูงจากอังกฤษ ฝรั่งเศสก็ดำเนินการบีบบังคับไทยต่อไป ในปี 1904 ได้มีการลงนามในอนุสัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับไทยว่าด้วยการแก้ปัญหาความยุ่งยากทางประการในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ และแลกเปลี่ยนสัตยาบันกันในวันที่ 9 ธันวาคม เป็นการกำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส โดยรัฐบาลทั้งสองจะตั้งข้าหลวงผสมกันไปทำการกำหนดเขตแดนนี้ ปรากฏว่าการกำหนดเขตแดนตามสัญญาปี 1904 นี้ไทยต้องเสียสุงเตริง (Stung - Treng) ทองเลระปือ (Tonle-repu) และเกาะกง (Kokong) ให้ฝรั่งเศส²⁴ และในปี 1907 ความสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสลงวันที่ 23 มีนาคม 1907 รัฐบาลไทยต้องยอมมอบคืนแดนเมืองเสียมราฐและพระตะบองกับเมืองศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นไปตามหนังสือสัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดนซึ่งผนวกอยู่กับสัญญาฉบับนี้²⁵

การสูญเสียดินแดนต่าง ๆ ของไทยให้กับฝรั่งเศสครั้งสำคัญ ๆ นี้ไทยรู้สึกถูกกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างมาก เพราะไทยมีความผูกพันอยู่กับดินแดนที่เสียไปทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง เมื่อเปรียบเทียบกับการสูญเสียดินแดนทางภาคใต้ให้กับอังกฤษ ความ

²⁴ Pierre Grison, "Présence Historique du Cambodge", France-Asie, Tome XII, (Saigon: Nov.-Dec. 1955), p. 331.

²⁵ ตามความในหนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ลงวันที่ 23 มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 125 (ค.ศ. 1907) ซึ่งปรากฏในหนังสือของศาสตราจารย์ พลตรีสุข เปรมานวิน ที่อ้างมาแจวในหน้า 261-286.

รู้สึกของคนไทยในเรื่องนี้ไม่อาจเทียบกับการสูญเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศส²⁶ เพราะ
ไทยมีภาษาและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับประชาชนในดินแดนที่เสียไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ความใกล้ชิดกันอย่างมากในพุทธศาสนา เช่นนี้ ทำให้ไทยไม่ยอมรับว่าการสูญเสียดินแดน
เหล่านี้ให้กับฝรั่งเศสเป็นเรื่องถาวร²⁷

สถานการณ์ของไทยในระบายนั้น แม้ไทยจะไม่ได้ตกเป็นดินแดนใ้อาณาธิปไตยเหมือน
ประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย แต่ไทยก็ถูกบีบบังคับอย่างมาก ไทยต้องยอมให้ต่างชาติตะวันตก
ทำสัญญาแบบใดเปรียบกับไทย ยอมรับให้ชาติตะวันตกมีสิทธิภาพนอกอาณาเขตไทย รวมทั้งการ
ต้องยอมสูญเสียดินแดนหลายแห่งให้กับต่างชาติ สำหรับฝรั่งเศสนั้นได้ทำสัญญาแบบใดเปรียบ
กับไทยตลอดมา ตั้งแต่ปี 1853 ไทยได้พยายามดำเนินนโยบายในทางต่าง ๆ เพื่อให้ได้กลับ
มาซึ่งความสูญเสียต่าง ๆ จากชาติตะวันตก ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ไทยได้เข้าร่วมสงคราม
ร่วมกับฝ่ายพันธมิตรในเดือนกรกฎาคม 1917 จุดประสงค์อันหนึ่งนอกจากเพื่อให้ไทยเป็น
ที่รู้จักกว้างขวางในโลกตะวันตกแล้ว ไทยยังต้องการสร้างฐานะที่ค้ำประกันในการจะต่อรองกับ
อำนาจตะวันตก ในปี 1924 ในฐานะที่เป็นฝ่ายชนะสงครามร่วมกับฝ่ายพันธมิตร ไทยได้ขอ
เจรจาแก้ไขสัญญาที่เสียเปรียบกับชาติต่าง ๆ รวมทั้งฝรั่งเศสซึ่งก็ได้ยินดีรับฟัง แต่ก็ยังไม่
เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์²⁸ การเสด็จประพาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวก็มีส่วนอย่างมาก ในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขความเสียเปรียบของไทย ในที่สุด
ด้วยการปรับปรุงและรวบรวมประมวลกฎหมายของไทยให้ทันสมัยอันเป็นที่ยอมรับกันในบรรดา

²⁶ Harvey H. Smith, and others, Area Handbook for Thailand
(Washington, D.C., US Government Printing Office, 1968), pp. 262-263.

²⁷ Ibid., p. 267.

²⁸ ดีเรก ชันนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง (เล่ม 1, พระนคร: แพร่
พิทยา, 2509), หน้า 26-27.

ชาติที่เจริญแล้วทั้งหลาย และด้วยความเหี้ยมโหดอย่างดั่งของพระยาภิรมย์ภักดี ไทยก็ได้
 เสนอให้หลักแห่งการทำสัญญาอย่างเสมอภาคด้วยหลักความเป็นธรรม และหลักการได้
 ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งนานาประเทศได้ตกลงรับหลักการดังกล่าวนี้ ไทยได้ทำสัญญากับใหม่
 ด้วยความเท่าเทียมกันกับชาติต่าง ๆ ที่เคยมีสัญญาได้เปรียบจากไทย 13 ประเทศในปี
 1937 อันเป็นการยุติความเหี้ยมโหดของไทยที่ยาวนานแล้ว ฝรั่งเศสก็ได้ทำสัญญาใหม่
 กับไทยในปี 1937 นี้ด้วย

เหตุการณ์สำคัญในความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเกิดขึ้นในเวลา
 สงครามโลกครั้งที่สอง ในระยะก่อนเกิดสงครามโลกครั้งนี้ ไทยผูกพันอยู่กับอังกฤษและ
 สหรัฐอเมริกาอย่างมาก ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นกำลังมีอิทธิพลทางกว้างขวางในเอเชีย
 อากเนย์ ทั้ง ๆ ที่ญี่ปุ่นเป็นชาติเอเชีย แต่ญี่ปุ่นก็เคยมีสัญญาแบบได้เปรียบจากไทย เช่น-
 เดียวกันกับชาติตะวันตก และได้เปลี่ยนแปลงสัญญาให้เสมอภาคกับไทยในปี 1937 ด้วย
 เช่นกัน ขณะนั้นไทยก็ดำเนินนโยบายแบบเป็นกลางและพยายามอย่างยิ่งที่จะรักษาความเป็น
 เป็นกลางของตนไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้ตกไปอยู่ในอิทธิพลของชาติใดชาติเดียว
 อย่างไม่รู้ตัว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็ค่อย ๆ ย่อเยินลงบ้าง ซึ่งได้ปรากฏในการมีการ
 แลกเปลี่ยนคณะผู้แทนทางการระหว่างกัน และได้มีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาที่ญี่ปุ่น
 ได้มีนักธุรกิจ นักท่องเที่ยว และนักหนังสือพิมพ์ชาวญี่ปุ่นมาในประเทศไทย โดยเฉพาะใน
 กรุงเทพฯ ๓ อย่างมาก ²⁹ และความเอนเอียงของไทยต่อฝ่ายญี่ปุ่นได้ปรากฏให้เห็นอย่าง
 ชัดแจ้งในการที่ไทยไม่ออกเสียงประณามการกระทำของญี่ปุ่น ในกรณีแมนจูเวียของคณะ
 สันติภาพชาติในปี 1938 การมีท่าทีที่ดังกล่าวของไทยทำให้ชาติตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษ
 ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา พยายามดึงให้ไทยผูกพันกับญี่ปุ่นมากขึ้นไป จึงปรากฏว่า

²⁹ Donald E. Hucchterlain, Thailand and the Struggle for Southeast Asia, (New York: Cornell University Press, Ithaca, 1967), p. 68.

ในระยะนี้ญี่ปุ่นและมหาอำนาจตะวันตกต่างก็พยายามแข่งกันเข้ามามีอิทธิพลต่อไทย ไทยมีนโยบายเป็นกลางในทางที่จะให้ประโยชน์แก่ตนไต่มาที่สุด

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามกำลังรุนแรงในยุโรปอันเป็นระยะที่ฝ่ายพันธมิตรกำลังเสียเปรียบ และในอินโดจีน อิทธิพลของญี่ปุ่นกำลังเริ่มมากขึ้นอย่างจริงจัง สถานะที่ตั้งของประเทศไทยนับได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในเอเชียอาคเนย์ ญี่ปุ่นต้องการเข้าโจมตีดินแดนของฝ่ายพันธมิตรในทวีปเอเชีย การได้รับความร่วมมือจากไทยจะทำให้แผนการของญี่ปุ่นโดยลัดคิว ในขณะเดียวกัน ตะวันตกก็ต้องการให้ไทยเป็นเครื่องกั้นการแผ่ขยายอิทธิพลของญี่ปุ่น โอกาสนี้เองเป็นทางอันเหมาะสมที่ไทยจะเรียกร้องความสูญเสียต่าง ๆ จากฝรั่งเศส

ในปลายเดือนสิงหาคม 1939 ฝรั่งเศสขอทำสัญญาไม่รุกรานกันกับไทย ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ที่จะป้องกันกรณีโอกาสเข้าโจมตีของไทย ในขณะที่ฝรั่งเศสกลัวว่าอังกฤษในยุโรปและมีอิทธิพลของพวกญี่ปุ่นสนับสนุนอยู่ ไทยไม่ขัดข้องและพิจารณาว่า โดยที่อังกฤษเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสและญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรกับเยอรมันซึ่งเป็นคู่กรณีในสงคราม ไทยซึ่งยังคงดำเนินนโยบายเป็นกลางอยู่นั้น ควรทำสัญญาเช่นเดียวกันกับอังกฤษและญี่ปุ่นด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันกรณีระวางสงสัยจากทุกฝ่าย³⁰ ในที่สุด ในวันที่ 12 มิถุนายน 1940 จึงได้มีการลงนามในสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และไทยกับอังกฤษที่กรุงเทพฯ ส่วนสัญญาระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้นลงนามกันที่กรุงโตเกียวในวันเดียวกัน

สัญญาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสยังไม่ได้มีการปฏิบัติ เพราะไทยยังไม่ยอมให้สัตยาบัน ทั้งนี้ ไทยโดยกเอาการตกลงปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนเป็นเงื่อนไขสำคัญของการให้สัตยาบันสัญญาดังกล่าว ในขณะที่ฝ่ายระหว่างไทยกับอังกฤษได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกันในวันที่ 31 สิงหาคม 1940 นั้น วันที่ 10 กันยายน ฝรั่งเศสได้เรียกร้องมายังรัฐบาลไทยให้สัตยาบันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในวันที่ 12 มิถุนายน

30 ดิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 42-43.

1940 เป็นผลปฏิบัติโดยไม่ต้องมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันต่อกัน³¹ ในวันที่ 11 กันยายน
รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีหนังสือตอบขอเรียกตั้งกงวาลของรัฐบาลฝรั่งเศส
ดังนี้

รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยินดีที่จะยอมตามคำขอของ
ฝรั่งเศส โดยถือว่ากติกาสัญญาในรุกรานไต้หวันได้โดยไม่ต้องรื้อถอนเปลี่ยนแปลง
สัตยาบันสาร แต่ขอให้รัฐบาลฝรั่งเศสเห็นว่า ขณะสงครามในกติกานั้น เหตุ-
การณ์ในอินโดจีนยังเป็นปกติอยู่ ในขณะที่ (เดือนกันยายน) ไม่เป็นเช่นนั้น
รัฐบาลไทยจึงหวังว่ารัฐบาลฝรั่งเศสคงจะเข้าใจได้ว่า ย่อมเป็นธรรมดาอยู่
เองที่รัฐบาลไทยจะทำไมสนใจต่ออิทธิพลของคนไทยในดินแดนตั้งกงวาลไม่ได้
ฉะนั้น ก่อนให้กติกาสัญญามีผลบังคับใช้ รัฐบาลไทยจึงขอเสนอให้มีความตกลง
ซึ่งแน่นอนจะได้เจรจากันดังต่อไปนี้

1. วางแนวเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมาย
ระหว่างประเทศ กล่าวคือ คือร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์
2. ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขต
แดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือลงมาทิศใต้จนถึงดินแดนกับพม่า
โดยให้ฝ่ายไทยรับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำตรงข้ามกับหลวงพระบาง และ
ปากเซคันทา

ให้กติกาสัญญามีผลบังคับใช้เมื่อทำความตกลงแล้ว

---

³¹ Wasana Obayawath, Les Relations entre la Thaïlande et
le Cambodge depuis 1863, (Thèse d'Université, Faculté des Lettres
et Sciences Humaines, Université d'Aix-Marseille, La Pensée Uni-
versitaire, Mai 1968), pp. 161-162.

3. รัฐบาลไทยจะขอคงหาก ถ้ารัฐบาลฝรั่งเศสให้คำรับรองเป็นหนังสือว่าในกรณีอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยจากฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจะคืนให้ไทยซึ่งบรรดาดินแดนเหล่านี้ คือ ลาว และ กัมพูชา ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลไทยจะพิจารณาด้วยดีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อชาวราชการฝรั่งเศสในดินแดนเหล่านี้ 32

ในวันที่ 17 กันยายน 1940 รัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบมายังรัฐบาลไทยว่า

1. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้ขอจะให้ชกติกาสัญญารุกรานก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน รัฐบาลฝรั่งเศสเพียงแต่แสดงความปรารถนาว่า การแลกเปลี่ยนสัตยาบันนั้น ควรกระทำเร็วที่สุดเพื่อสัตยาบันสารของฝ่ายฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพฯ
2. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่เห็นเหตุผลที่ชักจูงรัฐบาลไทยให้ถือว่า เหตุการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนนั้นผิดปกติ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงไม่เห็นเหตุผลที่รัฐบาลไทยจะวิตกกังวลถึงส่วนหนึ่งของพลเมืองที่อยู่ในดินแดนอันอยู่ใต้อธิปไตยของฝรั่งเศส
3. รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้คณะผู้แทนมาทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง และจะให้คณะผู้แทนประชุมในเวลาเดียวกันกับการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน
4. รัฐบาลฝรั่งเศสตกลงใจอย่างหนักแน่นที่จะต่อสู้ป้องกันการเรียกร้องและการโจมตีทั้งหลายไม่ว่าจะมาจากทางไหน เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะทางการเมืองและบูรณาการแห่งอาณานิคมของอินโดจีน

คำเรียกร้องขอคืนแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงนั้นเป็นอันยอมรับไม่ได้ 33

32 คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 75-76.

33 เรื่องเล่าวาทศิลป์, หน้า 72-73.

เป็นอันว่าความต้องการของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสไม่ตรงกัน และมีคำชี้ว่าไม้อาจจะโอนโอนให้กันได้ ในขณะที่ไทยเรียกร้องให้มีการตกลงปักปันเขตแดนกันให้เรียบร้อยก่อน ฝรั่งเศสก็ต้องการให้มีการบังคับใช้สัญญาไมรุกรานกันก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้ความตึงเครียดระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศสก็หนักขึ้น ก่อนหน้านั้น ในระยะการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐบาล ได้มีเหตุการณ์ที่ชี้ให้เห็นถึงความยุ่งยากที่จะต้องเกิดขึ้นในอนาคตที่ไม่ไกลนัก ในเดือนกรกฎาคม 1940 รัฐบาลไทยได้ส่งระคมกำลังพลทหารตามเขตแดนกัมพูชา และในวันที่ 29 สิงหาคม 1940 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศว่าไทยจะประกันความปลอดภัยของชาวไทยที่อาศัยอยู่ในอินโดจีน³⁴ และไทยได้สั่งซื้อเครื่องบินทิ้งระเบิดจากสหรัฐอเมริกา 10 เครื่อง แต่โดยที่ความตึงเครียดมีอยู่อย่างมากมายนั้น ในปลายตุลาคมสหรัฐก็ไม่ยอมส่งเครื่องบินดังกล่าวให้ไทย ในเรื่องนี้ ญี่ปุ่นได้เข้าแทรกแซงโดยส่งเครื่องบินให้ไทยพร้อมกับช่างซ่อมเครื่องบินด้วย³⁵ ในขณะที่ยังคงและสหรัฐอเมริกาไม่สนับสนุนขอเรียกร้องของไทย ไทยกลับได้รับความเห็นใจจากญี่ปุ่น ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นนี้อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการดำเนินนโยบายของญี่ปุ่น ที่จะขอความสนับสนุนจากไทยในการจะเดินทางไปยังมลายูและพม่าได้

ปลายตุลาคม 1940 ความตึงเครียดระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ได้ปรากฏออกมาในรูปของการใช้กำลังเข้าสู้รบกันทั้งทางบก เรือ และ อากาศ ในวันที่ 5 มกราคม 1941 กองทัพไทยได้รุกเข้าไปในกัมพูชา และทำการรบอยู่ที่นั่น 22 วัน โดยฝ่ายไทยได้เข้ายึดดินแดนต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ทางด้านตะวันออก ดินแดนด้านอรัญประเทศ ตั้งแต่หน้าประตูเมืองศรีโสภณ ยาวประมาณ 40 กิโลเมตร ตามพรมแดนจังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์ และลงมาทางจันทบุรี

³⁴ Wasana Obayawath, op. cit., p. 164.

³⁵ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 71.

2. ค่านิโอสาน ในเขตสุรินทร์ กองทัพไทยยึดได้ประมาณ 90 กิโลเมตร จากเมืองเสียมราฐและนครวัด

ในเขตอุบล ยึดเนื้อที่รูปสามเหลี่ยมตรงข้างปากเซ นครจำปาศักดิ์

ในเขตอุบล ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง กองทัพไม่ได้เข้าไปกินแดนลาว เพียงแต่อยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง

3. ทางเหนือ กองทัพไทยยึดกินแดนหลวงพระบางได้ทั้งหมด ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง หรืออีกนัยหนึ่งคือกินแดนที่ไทยขอเจรจา

ค่านันทบุรี กองทัพไทยยึดบางตำบลใกล้ ๆ โพลิน 36

ในขณะที่การสู้รบดำเนินไปนั้น ในวันที่ 2 มกราคม ไทย ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ได้รวมประชุมกันบนเรือลาดตระเวนนาโตรี (Natori) ของญี่ปุ่นและในวันที่ 31 มกราคม ได้มีการตกลงหยุดยิงระหว่างกันในวันที่ 9 พฤษภาคม 1941 ที่กรุงโตเกียว คณะผู้แทนไทยโดยมีพระองค์เจ้าวรรมไวทยากร ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงการต่างประเทศเป็นหัวหน้า และคณะผู้แทนฝรั่งเศส โดยมีนายชาลส์ อาร์แซน อังรี (Charles Arsene Henry) เป็นหัวหน้า ได้รวมกันลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส พร้อมทั้งพิธีสาส์นว่าด้วยวิธีการถอนตัวออกไป และการโอนอาณาเขต, พิธีสาส์นว่าด้วยการจัดตั้งและการดำเนินงานคณะกรรมการปักปัน และพิธีสาส์นว่าด้วยการปฏิบัติความบัพัญญัติเกี่ยวกับเขตปลอดทหาร

จากการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นในสนธิสัญญาสันติภาพวันที่ 9 พฤษภาคม 1941 นี้ ไทยได้รับสิทธิที่จะครอบครองเสียมราฐและพระตะบอง โดยไทยต้องจ่ายเงินให้กับฝรั่งเศสหกล้านเพียสตรอินโดจีน แต่ฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้รับผลประโยชน์จากข้อตกลงสันติภาพนี้ด้วยอย่างมาก

ความในสัญญาว่าทั้งไทยและฝรั่งเศสจะต้องไปทำสัญญาร่วมกันกับประเทศที่สาม เพื่อ
ทำการต่อต้านญี่ปุ่น 37

หลังจากการโจมตีซึ่งกันและกันในลักษณะที่รุนแรงกับฝรั่งเศสในปี 1941 นี้ ไทย
ได้ถูกญี่ปุ่นบังคับอย่างมาก ญี่ปุ่นต้องการอาศัยฐานไทย เพื่อเดินทัพไปโจมตีฉายา และ
พม่าของอังกฤษ ได้ใช้กำลังทหารเข้ามายังกับรัฐบาลไทย รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ซึ่งพยายามที่จะดำเนินนโยบายเป็นกลางไว้ทุกวิถีทาง ได้ขอรับความช่วยเหลือจากอังกฤษ
และสหรัฐอเมริกา ทั้งสองไม่อยู่ในสภาพที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ไทยได้ ไทยต้องยอม
ตามคำเรียกร้องของกองทหารญี่ปุ่น เพราะไทยไม่อาจต้านทานกองทหารของญี่ปุ่นได้ ใน
เรื่องการรักษานโยบายความเป็นกลางของรัฐบาลไทยนี้ Sir Josiah Crosby อัครราช-
ทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ในขณะนั้นได้กล่าวไว้ว่า

... เป็นเพราะความอ่อนแอทางทหารของเรา (อังกฤษ) ในขณะนั้นตก-
ไกลยิ่ง... ทำให้การร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ถ้าหากเราสามารถรักษา
กองทหารของเราไว้ตลอดจนผ่านตรงข้ามแล้ว... ไทยจะสามารถรักษาความ
เป็นกลางไว้ได้... 38

และในตุลาคม 1942 ไทยกับญี่ปุ่นได้ลงนามกันที่โตเกียวในสัญญาพันธมิตร ซึ่งมี
สาระสำคัญ คือ

... รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันในการอำนวยความสะดวก
ในอันที่จะแลกเปลี่ยนการตั้งสถานวัฒนธรรมในประเทศของภาคี ในการโฆษณา
ทางวิทยุกระจายเสียงให้มีการแลกเปลี่ยนนักเรียน หนังสือ คำหรับคำปราศรัย-

37 Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 72.

38 Ibid., p. 73.

มนตรี สงเสริมให้มีการสนทนาระหว่างกันและกัน 39

และในที่สุด รัฐบาลไทยก็ได้ออกประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตร เมื่อวันที่ 25 มกราคม 1942 ความผูกพันกับญี่ปุ่นจนถึงขนาดรวมเป็นฝ่ายเดียวกับญี่ปุ่นประกาศสงครามกับพันธมิตรนี้ เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสที่กัมพูชาในเมื่อสงครามโลกใกล้ถึงลง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงด้วยการยอมแพ้ของญี่ปุ่น ในวันที่ 14 สิงหาคม 1945 ในวันที่ 16 สิงหาคม นายปรีดา พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ออกประกาศสันติภาพซึ่งได้รับความเห็นชอบเห็นชอบแล้วจากสภาผู้แทนราษฎรว่า การประกาศสงครามของไทยต่อฝ่ายพันธมิตรในวันที่ 25 มกราคม 1942 นั้นเป็นโงะ เพราะลัทธิรัฐธรรมนุญและความประสงค์ของประชาชนไทย และว่าไทยมีเจตนาว่าจะแยกตัวที่จะกลับสถาปนาสัมพันธ์ไมตรี ซึ่งได้มีอยู่กับสหประชาชาติก่อนการยึดครองของญี่ปุ่น 40 การประกาศสันติภาพของไทยครั้งนี้สหรัฐอเมริกาได้ปฏิบัติฝ่ายพันธมิตรชาติเดียวที่ขอรับรอง เพราะสหรัฐได้ร่วมดำเนินงานกับชนบดกรไทยอย่างใกล้ชิด อังกฤษและฝรั่งเศสไม่ยอมรับรองการประกาศดังกล่าว โดยถือว่าไทยอยู่ในภาวะความเป็นศัตรูกับพวกตน รัฐบาลฝรั่งเศสถือว่าประเทศฝรั่งเศสยังอยู่ในฐานะเป็นศัตรูกับไทย แต่พร้อมที่จะเจรจาฟื้นฟูสัมพันธภาพเป็นปกติ โดยยึดถือฐานะทางการค้าไว้กับสหภาพก่อนเดือนมิถุนายน 1940 เกี่ยวกับเรื่องนี้อังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้ไทยถอนตัวจากข้อของฝรั่งเศส ไทยจึงต้องการปรับปรุงฐานะของตนหลังสงครามโลกครั้งที่สองโดยพิจารณาเห็นว่าการเจรจาเป็นพหุภาคีระหว่างชาติ เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างฐานะให้ดีขึ้นได้ โดยเหตุที่ฝรั่งเศสเป็นคู่กรณีโดยสมบูรณ์ในสงครามจึงมีพลังในรัฐและประชา

39 ดิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 285.

40 เรื่องเดียวกัน, หน้า 477.

การอันเป็นฐานะที่อาจเป็นอุปสรรคต่อสมาชิกภาพของไทยได้อย่างนั้นล อันเป็นเพียงเหตุผลสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ไทยต้องยอมตามขอเรียกร้องของฝรั่งเศส

ในวันที่ 10 เมษายน 1946 คณะคนไทยได้ไปเจรจากับผู้แทนฝรั่งเศสในเมืองไซ่งอนในระหว่างการประชุมที่ ฝรั่งเศสได้ทำการระดมยิงเข้ามาในเขตประเทศไทย ในวันที่ 7 พฤษภาคม 1946 ถึงนายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีได้รายงานเหตุการณ์ไปยังประมุขของชาติมหาอำนาจและเลขาธิการขององค์การสหประชาชาติ เรียกร้องความสนใจต่อรัฐบาลโลกถึงคณะผู้แทนอีกชุดหนึ่งเพื่อไปเจรจาระงับกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส หลังจากที่ไปศึกษาปัญหาที่ของรัฐบาลต่าง ๆ แล้ว คณะผู้แทนได้รายงานมายังรัฐบาลว่าการต่อสู้กับฝรั่งเศสทางองค์การสหประชาชาติไม่มีทางเป็นไปได้ ไทยมีทางออกทางเดียว คือการเจรจาโดยตรงกับฝรั่งเศส ⁴¹ ซึ่งรัฐบาลก็เห็นชอบด้วย

ฝรั่งเศสได้เสนอขอเสนอในการระงับข้อพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสต่อคณะมนตรีประศาสน์ไทย ดังนี้

รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสและรัฐบาลไทยตกลงจะระงับข้อพิพาทนี้อยู่ระหว่างกันโดยมูลฐานดังต่อไปนี้

1. การรับสภาพการเป็นอิสระของอินโดจีนเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1941 ซึ่งรัฐบาลไทยจะคงประกาศว่าเป็นอิสระ ฉะนั้น อาณาเขตอินโดจีนที่ไทยยึดครองจะต้องโอนให้แก่เราเท่านั้นที่ฝรั่งเศส เพื่อส่งมอบให้แก่วิชาลเชนรและลาวต่อไป
2. หลังจากการกลับคืนสถานะเดิม ซึ่งเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับประเทศไทยแล้ว ความสัมพันธ์ทางการทูตจะได้อีกกลับมาโดย

⁴¹ ลี เรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (เล่ม 2, แพร่พิทยา, 2519) หน้า 618-621.

เพื่อกำหนดจำนวนเงินที่จะเป็นเกรติชของรัฐบาลไทยด้วย 42

ได้มีการพิจารณากันอย่างกว้างขวางในรัฐสภา และในวันที่ 16 ตุลาคม 1946 พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อประธานของวิหุยกะจายม สียงวาท ... การที่ต้องคืนดินแดนให้ฝรั่งเศสครั้งนี้ นับเป็นการเสียสละสุดขั้วของ (Supreme Sacrifice) ของชาติไทย เพื่อสันติและหลักการอุดมการณ์ของสหประชาชาติ ความที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้แนะนำ... 43 ในที่สุดในวันที่ 17 พฤศจิกายน 1946 คณะผู้แทนไทยโดยพระองค์เจ้าวรวงศ์เธอเธอ และนายถวิล อภัยวงศ์ ได้ลงนามในความตกลงระงับกรณีระหว่างฝรั่งเศสกับไทย ณ กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา สารสำคัญของข้อตกลง คือ สถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ยกเลิกอนุสัญญาสันติภาพกรุงโตเกียวฉบับวันที่ 9 พฤษภาคม 1941 และจะตั้งคณะกรรมการประนีประนอมขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาสถานะเดิม

ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในกรณีนี้ ภายใต้อิทธิพลของปี 1946 นี้ ทำให้ไทยต้องสละคืนดินแดนเสียมณฑล พระตะบอง และศรีโสภณ ที่ไทยได้คืนมาตามสัญญาปี 1941 ในกัมพูชา กองทหารฝรั่งเศสได้เคลื่อนเข้าสู่พระตะบอง และศรีโสภณในวันที่ 10 และ 11 ธันวาคม 1946 และ ในวันที่ 14 ธันวาคม กองทหารต่าง ๆ ของไทยก็ได้ทยอยกลับเข้าประเทศ และฝรั่งเศสได้เข้าประเทศและฝรั่งเศสได้เข้าประจำตัวไปทุกแห่งตามข้อกำหนดของสัญญา.

42 คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 629-630.

43 คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 635.